

УДК 7.071.2

Віра КУЗЬО,

*викладач, старший лаборант кафедри музикознавства та фортепіано,
методист навчально-методичного відділу (заочна форма навчання)
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) virunja@gmail.com*

Леся ЧАВВА,

*викладач кафедри народних музичних інструментів та вокалу
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) virunja@gmail.com*

РОЛЬ КОЛЕКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ІНСТРУМЕНТАЛІСТА

У статті піднімається питання доцільності колективного інструментального музичування на музично-педагогічних факультетах. Розкривається вплив ансамблево-оркестрової гри на формування творчого індивідуума студента-інструменталіста крізь призму сучасних методик та їх практичного застосування. На основі аналізу праць доведено, колективне інструментальне музичування студентами педагогічних університетів сприяє становленню всесторонньо розвиненій особистості музиканта-педагога, формує відчуття виконавської впевненості, творчої фантазії, образного мислення, відчуття партнерства, тощо.

Ключові слова: колективне музичування, студент-інструменталіст, творчість, педагогічна освіта.

Літ. 9.

Vira KUZIO,

Lecturer, Senior Laboratory Assistant of Musicology and Piano Department, Methodist of Educational and Methodological Department (part-time form of training) Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) virunja@gmail.com

Lesya CHAVVA,

*Lecturer of Folk Musical Instruments and Vocals Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) virunja@gmail.com*

THE ROLE OF COLLECTIVE MUSIC PLAYING IN THE SYSTEM OF FORMATION OF CREATIVE PERSONALITY OF STUDENT-INSTRUMENTALIST

In the article the question of expediency of collective instrumental music at musical-pedagogical faculties is raised. It reveals the impact of orchestral and ensemble playing on the formation of the creative individual of a student-instrumentalist through the prism of modern techniques and their practical application. Based on the analysis of research works the author proved that collective instrumental music of students of pedagogical universities contributes to the formation of comprehensively developed individual musician-teacher; forms a sense of executive confidence, creative fantasy, figurative thinking sense of partnership, etc.

Key words: collective music, student-instrumentalist, creativity, pedagogical education.

Ref. 9.

Вера КУЗЬО,

*преподаватель, старший лаборант кафедры музыковедения и фортепиано,
методист учебно-методического отдела (заочная форма обучения)*

Кузьо В., Чавва Л. Роль колективного музикування у системі...

*Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) virginja@gmail.com*

Леся ЧАВВА,

*преподаватель кафедры народных музыкальных инструментов и вокала
Дрогобычского государственного педагогического университета
имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) virginja@gmail.com*

РОЛЬ КОЛЛЕКТИВНОГО МУЗИЦИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА- ИНСТРУМЕНТАЛИСТА

В статье поднимается вопрос целесообразности коллективного инструментального музицирования на музыкально-педагогических факультетах. Раскрывается влияние ансамблево-оркестровой игры на формирование творческого индивидуума студента-инструменталиста сквозь призму современных методик и их практического применения. На основе анализа работ доказано, коллективное инструментальное музицирование студентами педагогических университетов способствует становлению всесторонне развитой личности музыканта-педагога, формирует ощущение исполнительской уверенности, творческой фантазии, образного мышления, ощущение партнерства и т.д.

Ключевые слова: коллективное музицирование, студент-инструменталист, творчество, педагогическое образование.

Лит. 9.

Постановка проблеми. Питання колективного музикування як невід'ємної складової фахової підготовки музиканта-педагога у сьогоднішній практиці набула значної актуальності. Досвід ансамблево-оркестрового виконавства є беззаперечно необхідним для будь-якого інструменталіста. Поширення камерно-ансамблевої форми гри у концертній практиці служить причиною посиленої уваги до культивування дисципліни цієї групи у європейській музичній освіті. Звернення до колективно-інструментальної форми виховання особистості педагога у музично-освітніх установах різних рівнів України постає на ґрунті усвідомленої необхідності, продиктованої виконавською і педагогічною діяльністю індивідуума.

Аналіз досліджень. Окреслена проблематика стала предметом дослідження низки науковців, серед яких Д. Благой [1], Л. Колесов [4], С. Мамбетов [5], Л. Повзун [7], О. Якубов [8]. Фундаментальними працями окресленого феномену виступають: дисертаційне дослідження Т. Пляченко «Педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами» [6]; навчально-методичні посібники В. Федоришина «Методичне забезпечення процесу формування виконавської майстерності вчителів музики» [8] та А. Душного «Методика активізації творчої діяльності студентів педагогічних університетів у процесі музично-інструментальної підготовки» [3].

Мета статті – довести значення колективного музикування та його впливу на формування творчої особистості студента-інструменталіста в системі музично-педагогічної освіти.

Вклад основного матеріалу. Творча активність майбутнього вчителя музичного мистецтва, й зокрема музиканта-інструменталіста в цілому, виявляється у винахідливості, оригінальності, не стереотипності, творчій уяві, асоціативному сприйнятті, інтуїції тощо. Доведено, що творча активність у процесі занять музикою виявляється в само-

стійній музично-пізнавальній діяльності. Змістовний аспект творчої діяльності поєднує в собі інтереси та потреби, спрямованість і схильність, рівень розвитку інтелектуальних, емоційних, вольових якостей і дії, що обумовлюють результативність різних видів діяльності студентів.

У системі вищої музично-педагогічної освіти сьогодення практикуються найрізноманітніші форми ансамблевого музикування, серед яких провідне місце належить хоровим колективам та різновидам оркестрів (камерні, симфонічні, оркестри народних інструментів), поряд з ними все істотною стає чисельність та кількість різновидів малих, камерно-інструментальних ансамблевих складів, серед яких однорідні (ансамблі баяністів, домристів, балалаечників, гітаристів, унісони скрипалів, ансамблі та капели бандуристів), одновидові (класичні ансамблі духових, струнні квартети, вокальні ансамблі), та мішані (троїсті музики, естрадно-джазові колективи, мішані камерні ансамблі академічних та народних інструментів тощо).

В останньому випадку дуже важливими компонентами розвитку і збагачення виконавського рівня, його індивідуалізації, осмисленості і глибини є навички самовдосконалення. Сюди належать уміння відтворення реального звучання твору внутрішнім слухом (форма роботи, що психологічно та емоційно зумовлює особливу інтенсивність творчого процесу), здійснення порівняльного аналізу інтерпретацій інших виконавців (що сприяє виробленню аналітичного апарату, здатності якісної та професійної класифікації художніх засобів, їх відбору), розробка моделі власного трактування твору. Поряд з цим, невід'ємними складовими виконавської діяльності є розвиток і тренування музикальності й артистизму та сценічної витримки. Активне спілкування в процесі ансамблевої діяльності сприяє розвитку навичок ефективної взаємодії з людьми, полегшує міжособистісні контакти і поза музично-виконавською діяльністю, сприяє самовираженню і самореалізації особистості [5, 129]

Творчий розвиток студентів педагогічних університетів засобами колективного інструментального музикування є доцільним і продуктивним за умов тісної взаємодії учасників колективу та керівника, координації творчої інтенції усіх виконавців, спрямованості на формування засад і ріст професіоналізму студентів як виконавців так і педагогів, якщо він буде зорієнтованим на досягнення гнучкої рівноваги у розвитку особистісного творчого самовияву та мети виходячи з потреб ансамблевого виконавства, вияву технічного і художнього, раціонального і емоційного, методично-виваженого та творчого начал. Технічно грамотне ансамблеве виконання передбачає в першу чергу: синхронізацію звучання всіх партій (єдність темпу, ритму) врівноваженість в силі звучання всіх партій (єдність динаміки) узгодженість штрихів всіх партій (єдність прийомів, фразування) [5, 130].

Саме колективна форма гри розвиває творче «Я» особистості індивідуума студента, спонукає його до праці в колективі, де один за одного відповідає і від їхньої спільної праці залежить загальний результат. Що до творчості як процесу то тут слушно наголосити, поштовхом для активного протікання творчого процесу може стати стимулювання так званої художньо-образної пам'яті, сутність якої полягає у фіксації і збереженні раніше сприйнятих мистецьких об'єктів [2].

Важливим компонентом постає робота над художнім образом в ансамблі, який в цілому сприяє формуванню як виконавської надійності так сценічної впевненості, виховує почуття артистизму. При спільній інтерпретації музичного твору цінним моментом виступає єдине розуміння учасниками образно-емоційної побудови музичного полотна та єдине відчуття темпоритму. Тому в координації єдиного темпоритму ансамблевого

виконання постійний слуховий контакт між учасниками доповнюється зоровим, який необхідний при одночасному вступі інструментів, при знятті фермат, закінченні звучання. Мімікою, чи ледь помітним рухом голови або руки керівництво в колективі підхоплює найбільш ініціативний учасник, але в залежності тої чи іншої партії таким сподвижником може бути кожен.

Жестикуляція є підкріплюючими, а іноді і замінюючими мову виразними рухами рук, тіла, що активно застосовують виконавці в процесі ансамблевого музикування. Ці рухи, як і міміка, спрямовані на спілкування і носять характер інтуїтивних, спонтанних дій і широко використовуються поряд з іншими виразальними засобами. Жестикуляція, що є провідним чинником керування ансамблевим виконанням, в остаточному варіанті сформувалася до початку XIX століття у спеціальність «диригування», в ансамблевих жанрах використовується як засіб пластичного вираження образних, логічних та емоційних уявлень, що розгортаються паралельно з музичною мовою. Виконавець-ансамбліст – це завжди актор, його інструментально-професійні рухи керуються специфікою звуковидобування, художнім змістом та тонутом виконуваного твору [7, 37].

В процесі розкриття художнього образу, окрема увага приділяється роботі над штриховою палітрою, звуковидобуванням, динамічною шкалою. Особлива увага повинна бути зосереджена на спільному (колективному) прочитанню нотного тексту з листа, що сприяє активізації уваги студентів, розвитку їх творчого мислення і виступає дієвою формою нового репертуару. Тому, нерозривність змісту та форми процесу роботи приводить до того, що художні і технічні бік роботи пронизують усі етапи розумування твору – при загальному ознайомленні, детальному розгляді і кінцевому відпрацюванні [4].

Д. Благой, розглядаючи тенденції в розвитку ансамблевого виконавства, зазначає, що мистецтво ансамблю в своїй суті базується на засадах рівноправності, своєрідною «поліфонією» в прояві і реалізації творчих намірів всіх виконавців [1, 17]. На його думку, специфіка формування ансамблевої майстерності подвійно впливає на розвиток професійних якостей музиканта: з одного боку, розширює можливості художнього впливу (різноманітність тембрів, джерел виразності, рівноправності виявлення творчої волі кількох музикантів), а з іншого – звужує, що пояснюється загальною адаптацією ансамблів (скутість окремої особистості в рамках спільної гри). Найважливішою вимогою до ансамблісти є, вміння слухати партнерів як при виконанні теми з супроводом, так і при загальному звучанні ансамблю. Свобода музичного вираження не повинна соромитися ансамблевим типом виконавства, оскільки спільне музикування повністю зберігає внутрішню безмежність такої свободи, хоча і в меншій кількості, ніж при сольному виступі [1, 21].

Творчу активність студентів інститутів мистецтв (музичного мистецтва або культури і мистецтв) педагогічної ланки в процесі колективного музикування слід аргументувати як інтегровану якість особистості, що виражається в її спроможності самореалізації у якості учасника виконавського ансамблю, чи керівника виконавського колективу в умовах підготовки до сценічного публічного виступу та подальшої творчої та педагогічної діяльності (за О. Якубовом).

Відтак, А. Душний, автор концепції творчої діяльності студентів педагогічних університетів у процесі музично-інструментальної підготовки пропонує три основних стадії творчої активізації які безпосередньо мають відношення і до колективної форми музикування:

1. Початкова фаза – спонукання учнів до художнього процесу. Це спрощена форма «наслідування», яка містить певні творчі підходи. Власне творчість відбувається як процес відтворення, наслідування, на основі вивчення мистецьких засад лабораторії митця.

2. Наступний етап має на меті «зумовлену творчість», тобто таку, що викликана конкретним завданням (створити варіації, інструктивну п'єсу тощо).

3. Вершиною навчального комплексу є залучення учнів до «вільної», нічим не обмеженої творчої діяльності, де відбувається повне розкріпачення їх творчої енергії [3, 70].

Цікавими, та власне затребуваними постають ключові компоненти художньо-творчих умінь у колективному музикуванні окреслені у дослідженнях О. Якубова:

- чітке визначення функцій виконавської партії (акомпанемент, паритетний ансамблевий інструмент, соло);
- знання, усвідомлення та володіння прийомами, штрихами, засобами звуковидобування;
- вивчення і врахування специфіки виконання інших учасників ансамблю (уміння мистецького спілкування);
- знання форми твору, закономірностей його будови, орієнтації у музичному матеріалі;
- розвиток тембро-гармонічного слуху;
- формування навичок імпровізації, інтерпретації, творення музики;
- готовність до самостійної діяльності у якості керівника виконавського музичного колективу та педагогічної діяльності [9, 73].

У дослідженні В. Федоришина ми виявили ще одну невід'ємне роль колективного музикування в становленні музиканта-педагога «... його емоційний досвід, інтелектуальний, моральний і естетичний потенціал, широкий світогляд ... значення духовності як пріоритету особистості митця яка проявляється у його майстерності ... Саме процес формування виконавської майстерності тісно пов'язаний з оволодінням професіоналізмом і духовно-творчим розвитком особистості» [8, 24].

Висновки. Отже, визначивши роль колективного музикування у становленні вчителя музичного мистецтва ми зазначаємо, розмаїття колективних форм ансамблево-оркестрової гри сприяє становленню всесторонньо розвиненій особистості музиканта-педагога, формує відчуття виконавської впевненості, творчої фантазії, образного мислення, відчуття партнерства, тощо. Саме окреслені основи формування творчої особистості студента-інструменталіста постають пріоритетними у визначенні необхідності колективного музикування у системі мистецької освіти сьогодення.

Все це служить переконливим свідченням актуальності даного напрямку виконавства, а отже і фахової освіти у ансамблевій сфері. Розгляд та узагальнення існуючих напрацювань у галузі розвитку творчого потенціалу музиканта-педагога засобами інструментального ансамблевого музикування постає важливою, актуальною і перспективною сферою дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Благой Д. Искусство камерного ансамбля и музыкально-педагогический процесс / Д. Благой // Камерный ансамбль: педагогика и исполнительство : сб. ст. – М. : Музыка, 1979. – С. 5–31.
2. Волков И. Приобщение школьников к творчеству: из опыта работы / И. Волков. – М. : Просвещение, 1982. – 144 с.
3. Душний А. І. Методика активізації творчої діяльності студентів педагогічних університетів у процесі музично-інструментальної підготовки : навч.-метод. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / А. Душний. – Дрогобич : Посвіт, 2008. – 120 с.
4. Колесов Л. Содержание и форма работы баяниста над музыкальным произведением / Л. Колесов. – Баян и баянисты / [под ред. Ю. Акимова]. – М. : Сов. комп., 1978. – Вып. 4. – С. 3–13.

Кузьо В., Чавва Л. Роль колективного музикування у системі...

5. Мамбетов С. Особенности творческой самореализации подростков в процессе ансамблевого музицирования / С. Мамбетов // Таврійські студії. Мистецтвознавство № 4. – Сімферополь : РВНЗ «Кримський університет культури, мистецтв і туризму», 2013. – № 4. – С. 128–133.

6. Пляченко Т. М. Педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами : автореф. дис. ... док. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Пляченко Тетяна Миколаївна ; Інститут вищої освіти НАПН України – К., 2011. – 38 с.

7. Повзун Л. Виконавська жестикуляція як складова ансамблевого інструменталізму / Л. Повзун // Таврійські студії. Мистецтвознавство № 4. – Сімферополь : РВНЗ «Кримський університет культури, мистецтв і туризму», 2013. – № 4. – С. 36–40.

8. Федоришин В. Методичне забезпечення процесу формування виконавської майстерності вчителів музики : навч.-метод. пос. [для студ. та викл. інститутів мистецтв] / В. Федоришин. – К., 2005. – 54 с.

9. Якубов О. Ефективність методики організації художньо-творчої діяльності студентів педагогічних університетів у процесі колективного музикування / О. Якубов // Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний. – 2009. – №5 (52). – С. 72–75.

REFERENCES

1. Blagoy D. Iskusstvo kamernogo ansamblya i muzykalno-pedagogicheskiy protsess / D. Blagoy // Kamernyy ansambl: pedagogika i ispolnitelstvo : mb. st. – M. : Muzyka. 1979. – S. 5–31.

2. Volkov I. Priobshcheniye shkolnikov k tvorchestvu: iz opyta raboty / I. Volkov. – M. : Prosveshcheniye. 1982. – 144 s.

3. Dushniy A. I. Metodyka aktyvizatsii tvorchoi diialnosti studentiv pedahohichnykh universytetiv u protsesi muzychno-instrumentalnoi pidhotovky : navch.-metod. posib. [dlya stud. vyshchyykh navch. zakl.] / A. Dushniy. – Drohobych : Posvit, 2008. – 120 s.

4. Kolesov L. Soderzhaniye i forma raboty bayanista nad muzykalnym proizvedeniyem / L. Kolesov. – Bayan i bayanisty / [pod red. Yu. Akimova]. – M. : Sov. komp., 1978. – Vyp. 4. – S. 3–13.

5. Mambetov S. Osobennosti tvorcheskoy samorealizatsii podrostkov v protsesse ansamblevogo muzitsirovaniya / S. Mambetov // Tavriyski studii. Mistetstvoznnavstvo № 4. – Simferopol : RVNZ «Krimskiy universitet kulturni. mistetstv i turizmu». 2013. – № 4. – S. 128–133.

6. Pliachenko T. M. Pedahohichni zasady pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky do roboty z uchnivskymy muzychno-instrumentalnymy kolektyvamy : avtoref. dys. ... dok. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / Pliachenko Tetiana Mykolaivna ; Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy – K., 2011. – 38 s.

7. Povzun L. Vykonavska zhestykuliatsiia yak skladova ansamblevoho instrumentalizmu / L. Povzun // Tavriyski studii. Mystetstvoznnavstvo № 4. – Simferopol : RVNZ «Krymskiy universytet kulturny, mystetstv i turizmu», 2013. – № 4. – S. 36–40.

8. Fedoryshyn V. Metodychne zabezpechennia protsesu formuvannia vykonavskoi maisternosti vchyteliv muzyky : navch.-metod. pos. [dlya stud. ta vykl. instytutiv mystetstv] / V. Fedoryshyn. – K., 2005. – 54 s.

9. Yakubov O. Efektyvnist metodyky orhanizatsii khudozhno-tvorchoi diialnosti studentiv pedahohichnykh universytetiv u protsesi kolektyvnogo muzykuvannia / O. Yakubov // Molod i rynek : shchomisiachnyi nauково-pedahohichni. – 2009. – №5 (52). – S. 72–75.

Статтю подано до редакції 30.09.2017 р.